

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»,
АНЬХОЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЕКОНОМІКИ
(ANHUI UNIVERSITY OF FINANCE AND ECONOMICS) (KHP);
КАЛІФОРНІЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ В ЛОС-АНЖЕЛЕСІ
(UNIVERSITY OF CALIFORNIA, LOS ANGELES) (USA);
АРІЄЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ARIEL UNIVERSITY CENTER OF SAMARIA) (ISRAEL)

**кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних
практик**

МАТЕРІАЛИ

VIII Міжнародної наукової конференції
«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО
ПІЗНАННЯ»

(Одеса, 21-22 травня 2026 року)

Одеса -2026

УДК: 1:403:316.6 (08)

DOI: <https://doi.org/10.24195/PhilosophicalKnowledge2026>

Методологія та технологія сучасного філософського пізнання. Матеріали VIII Міжнародної конференції студентів, молодих вчених та науковців (Одеса, 21-22 травня 2026 р.) 207 с.

Рецензенти:

Стовпець Олександр Васильович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін Одеського національного морського університету.

Каменська Тетяна Григорівна, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова.

Збірник матеріалів VIII Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» вміщує матеріали, які досліджують методологію сучасного пізнання; Голодомор – геноцид - Холокост: проблема пізнання моральних складових розвитку XXI століття; трансформаційні процеси в сучасному суспільстві; сучасні підходи до вивчення цінностей та ціннісних орієнтацій; філософсько-освітні парадигми сучасного суспільства; філософію штучного інтелекту. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 15 від 25 червня 2026 р.)

2. Як розвинути в собі креативність [Електронний ресурс] // NV.ua. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/opinion/robota-yak-rozvinuti-v-sobi-kreativnist-psihologiya-ostanni-novini-50187581.html> – Дата звернення: 10.04.2026.
3. Матеріали Чорноморського національного університету імені Петра Могили. Як визначити медіа, яким можна довіряти? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://chmnu.edu.ua/67252-2/> – Дата звернення: 08.04.2026.
4. Українські лікарі нарешті зможуть використовувати сучасні міжнародні протоколи лікування [Електронний ресурс] // Міністерство охорони здоров'я України. – Режим доступу: <https://moz.gov.ua/uk/ukrainski-likari-nareshti-zmozhut-vikoristovuvati-suchasni-mizhnarodni-protokoli-likuvannja> – Дата звернення: 08.04.2026.
5. Detector Media [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://map.detector.media/> – Дата звернення: 11.04.2026.

Петінова Оксана Борисівна, д. філос. н., професор, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна

Коновальчук Евеліна Миколаївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Філологія (перша-англійська, друга-німецька)», факультет іноземних мов, медіа та психології, Міжнародний університет, м. Одеса, Україна

ОСВІТА І ДЕМОКРАТІЯ: РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Освіта як соціальний інститут завжди перебувала в епіцентрі напруження між репродуктивними та трансформаційними функціями суспільства, однак саме в контексті демократичного врядування ця дихотомія набуває екзистенційного характеру. Демократія, на відміну від автократичних моделей, не може існувати як статична сукупність процедур; вона потребує постійного відтворення через свідому участь громадян, здатних до критичного мислення, моральної рефлексії та комунікативної раціональності [6]. Саме тут гуманітарні дисципліни постають не як декоративний додаток до технічної освіти, а як фундаментальний механізм формування суб'єктності, без якої демократичний проект втрачає свій антропологічний вимір. Філософія, історія, літературознавство, соціологія та культурна антропологія створюють той когнітивний простір, у якому індивід набуває здатності долати обмеженість приватного інтересу й підійматися до рівня універсального громадянського судження, що є онтологічною передумовою будь-якого демократичного ладу. У цьому сенсі криза гуманітарної освіти, яка спостерігається в багатьох суспільствах перехідного типу, є водночас і кризою демократії, що проявляється в ерозії публічної сфери, деградації політичного дискурсу та зростанні вразливості до популістських маніпуляцій [3].

Фундаментальна роль гуманітарних дисциплін у демократичному суспільстві впливає з їхньої унікальної здатності культивувати те, що в античній традиції позначалося поняттям *paideia*, а в сучасному дискурсі може бути означене як культура раціональної рефлексивності. Процедурна демократія, зведена до техніки підрахунку голосів та інституційної інженерії, виявляється беззахисною перед обличчям ірраціональних імпульсів масової свідомості, якщо вона не вкорінена в глибших структурах нормативної раціональності, що формуються саме через гуманітарне знання. Історична освіта, зокрема, виконує подвійну функцію: з одного боку, вона забезпечує мнемонічну спадкоємність, без якої політична спільнота втрачає темпоральну ідентичність, а з іншого – через аналіз альтернативних історичних траєкторій вона демонструє контингентність будь-якого соціального порядку, руйнуючи ілюзію фатальної необхідності [1]. Це усвідомлення історичності власних інститутів має вирішальне значення для демократичного розуміння реальності: громадянин, який розуміє, що нинішні структури є результатом конкретних людських дій та виборів, а не природною даністю, набуває здатності мислити в категоріях можливого, а не лише дійсного. Саме цей перехід від фаталістичного сприйняття соціальної реальності до її проектного розуміння становить сутність демократичної уяви, яка живиться виключно з гуманітарних джерел [4].

Літературна освіта в цьому контексті постає як лабораторія морального експериментування, що дозволяє індивіду долати когнітивні обмеження власного життєвого досвіду через занурення в множинність наративних світів. Наративна компетентність, яка формується в процесі інтерпретації літературних текстів, безпосередньо корелює зі здатністю до емпатичного розуміння позиції Іншого в реальному соціальному просторі. Демократичне співжиття вимагає від громадян постійного виходу за межі власної партикулярної перспективи, а література, особливо в її поліфонічних та діалогічних формах, створює когнітивну інфраструктуру для такого виходу [7]. Коли індивід читає роман, він добровільно піддає себе дисоціації свідомості, тимчасово ототожнюючись із персонажами, чії цінності, досвід та світогляд можуть радикально суперечити його власним. Ця щоденна практика децентрації суб'єкта, що відбувається в акті літературного сприйняття, є мікромоделлю демократичного процесу як такого, оскільки демократія на рівні повсякденного функціонування – це саме здатність спільноти до узгодження гетерогенних перспектив через комунікацію, а не через насильство. Відтак маргіналізація літературної освіти в технократичних освітніх парадигмах є не просто втратою певного сегмента культурного капіталу, а демонтажем одного з ключових механізмів відтворення демократичної суб'єктності [5].

Філософська освіта, своєю чергою, забезпечує найбільш фундаментальний рівень демократичної компетентності – здатність до концептуальної артикуляції та критичного аналізу аргументів. Демократичне обговорення суспільних проблем неминує вироджуватися в зіткнення гасел і емоційних маніпуляцій, якщо учасники не володіють елементарними навичками логічного аналізу, виявлення хибних дихотомій, розпізнавання ідеологічних пресупозицій у

публічному дискурсі. Філософія з її дисципліною понятійного мислення та традицією радикального сумніву є тим освітнім простором, де формується звичка до інтелектуальної чесності, що є чесною настільки ж епістемічною, наскільки й громадянською. Без цієї звички демократичний діалог стає неможливим, оскільки учасники, не здатні визнати силу аргументу опонента та переглянути власну позицію, перетворюють обговорення на змагання в риторичній вправності, де перемагає не більш обґрунтована позиція, а більш ефектна. Філософська освіта, отже, виконує функцію своєрідної імунної системи демократії, що захищає публічний простір від вірусів демагогії та інформаційних епідемій, які в сучасну епоху набувають безпрецедентного масштабу через технологічні можливості цифрових комунікацій [4].

Соціологічна та антропологічна освіта додає до цього комплексу компетентностей вирішальний вимір структурного мислення, яке дозволяє громадянину усвідомлювати системні детермінанти соціальних явищ, уникаючи подвійної пастки наївного волонтаризму та фаталістичного детермінізму. Розуміння того, що індивідуальні біографії та життєві шанси значною мірою формуються соціальними структурами, інститутами та культурними патернами, є необхідною умовою для формування справедливих публічних політик. Водночас соціологічна уява, як її концептуалізував Чарльз Райт Міллз, дозволяє перекинути міст між особистими труднощами та суспільними проблемами, перетворюючи приватні фрустрації на артикульовані політичні вимоги. Цей перехід від приватного до публічного, від індивідуального страждання до колективної дії є одним із центральних механізмів функціонування демократичної політики, і він стає можливим лише за наявності у громадян розвиненої соціологічної свідомості. У суспільствах, де соціологічна освіта редукована до мінімуму, соціальні проблеми масово сприймаються в категоріях індивідуальної відповідальності та моральної оцінки, що унеможливорює раціональне обговорення структурних реформ і створює сприятливий ґрунт для популістських рухів з їхнім примітивним поділом на «добрий народ» і «злі еліти» [6].

Культурна антропологія з її методологією розуміння Іншого через занурення в локальні контексти та її радикальним епістемологічним релятивізмом, що уникає як абсолютизації культурних відмінностей, так і їх нівелювання, відіграє особливу роль у плюралістичних демократіях. Мультикультурні суспільства постають перед викликом: як забезпечити соціальну інтеграцію, не вдаючись до культурної гомогенізації, яка б суперечила ліберальним цінностям. Антропологічна освіта пропонує модель «перекладу» між культурами, засновану на визнанні глибокої внутрішньої складності та раціональності кожної культурної традиції. Громадянин, який пройшов через антропологічний досвід вивчення чужих культур, набуває здатності сприймати власну культуру не як природну даність, а як одну з можливих конфігурацій людського буття, що суттєво знижує ризики культурного нарцисизму та пов'язаної з ним ксенофобії. У добу безпрецедентної мобільності та культурних контактів ця здатність стає не факультативною перевагою освіченої людини, а

базовою умовою мирного співіснування в поліетнічних демократичних спільнотах [7].

Парадокс сучасної освітньої політики в багатьох країнах, включно з Україною, полягає в тому, що декларативна відданість демократичним цінностям поєднується із систематичним скороченням гуманітарної складової освітніх програм на користь вузько спеціалізованих технічних дисциплін, продиктованим короткостроковими потребами ринку праці. Ця тенденція, що артикулюється в риториці «практичної корисності» та «конкурентоспроможності», по суті підриває антропологічний фундамент демократії, замінюючи виробництво громадян виробництвом кваліфікованих споживачів і працівників. Утилітарна логіка, що редукує освіту до інструменту підвищення індивідуального доходу, веде до ситуації, яку Юрген Габермас описав як колонізацію життєвого світу системними імперативами: ринкова раціональність захоплює освітній простір, витісняючи з нього ціннісну раціональність, що не піддається економічному вимірюванню. Результатом стає формування суб'єкта, компетентного у своїй вузькій галузі, але позбавленого здатності до критичного осмислення соціального цілого, до моральної оцінки напрямів технологічного розвитку, до розуміння історичних контекстів і культурних смислів – тобто суб'єкта, не придатного до демократичного громадянства в його автентичному розумінні [4].

Імперативом демократичної освітньої політики є, отже, не просто збереження гуманітарних дисциплін у навчальних планах, а їхнє переосмислення як центрального, а не периферійного елемента формування людського капіталу. Саме поняття людського капіталу повинно бути звільненим від редукціоністського економізму й доповненим вимірами соціальної, культурної та моральної компетентності, що виробляються саме гуманітарним знанням. Інвестиції в гуманітарну освіту – це інвестиції в стійкість демократичних інститутів, у здатність суспільства до саморегуляції без вдавання до авторитарних методів, у якість публічного дискурсу як головного механізму демократичного волевиявлення. Перехід від суто процедурного розуміння демократії до її субстанційного трактування, що враховує культурні та антропологічні передумови демократичного ладу, з необхідністю веде до висновку про незамінність гуманітарної освіти для виживання демократичного проекту в умовах зростаючої складності сучасного світу. Технологічні виклики, екологічні загрози, геополітичні конфлікти, культурні суперечності глобалізованого світу – жодна з цих проблем не може бути адекватно осмислена й вирішена в межах суто технічної раціональності без залучення того когнітивного й морального апарату, який формується в просторі гуманітарного знання [3].

Особливої гостроти ця проблематика набуває в українському контексті, де демократичні інститути функціонують у надзвичайно вразливому середовищі, позначеному посттоталітарною інерцією, безпековими загрозами та необхідністю прискореної модернізації. Гуманітарна освіта в таких умовах виконує додаткову функцію деколонізації свідомості, звільнення мислення від

імперських і радянських ідеологічних нашарувань, які становлять латентну загрозу для демократичної консолідації. Історія, філософія, літературознавство, викладені з позицій критичної раціональності, а не ідеологічного міфотворення, дозволяють суспільству пройти через складний процес переосмислення власної ідентичності, що є необхідною умовою для формування демократичної нації. Нація у демократичному розумінні – це не етнічна субстанція, а політичний проект, що конструюється через публічну комунікацію та громадянську участь, і гуманітарна освіта є тим простором, де цей проект набуває своєї раціональної артикуляції [9].

Підсумовуючи, слід наголосити на принциповій незвідності демократії до інституційних механізмів без відповідної культури демократичної суб'єктності, носієм і відтворювачем якої виступає гуманітарна освіта. Критика «непрактичності» гуманітарного знання базується на хибному ототожненні практичного з безпосередньо економічно вигідним, тоді як у більш фундаментальному розумінні ніщо не є більш практичним, ніж здатність суспільства до мирного вирішення конфліктів, до опору маніпуляціям, до формування консенсусу щодо базових цінностей – а саме ці здатності культивуються філософією, історією, літературою, соціологією та антропологією. Демократія без гуманітарної освіти приречена на виродження в технократичний авторитаризм або популістську охлократію, тоді як гуманітарна освіта без демократії втрачає свій зв'язок із соціальною практикою, перетворюючись на езотеричне самозадоволення замкнених інтелектуальних спільнот.

Список використаних джерел

1. Семенов А. М. Громадянське суспільство: освітня демократія та демократизація освіти (координати соціального моделювання). Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2003. С. 55–61. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/74caacfd-be44-417c-bee1-3df7f19c5a62> (дата звернення: 11.05.2026).
2. Бачинська Л. Г. Роль циклу гуманітарних дисциплін у навчанні архітектора. Київ : КНУБА, 2010. С. 32–45. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/handle/987654321/1832> (дата звернення: 11.05.2026).
3. Колісник-Гуменюк Ю. І. Роль соціогуманітарних дисциплін у вихованні патріотизму і національної свідомості особистості. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка АПН України, 2008. С. 272–279. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/10414/> (дата звернення: 11.05.2026).
4. Приблуда Л. М. Роль гуманітарних дисциплін у технічному ВНЗ. Київ : НУХТ, 2018. С. 115–119. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/items/24201b28-effa-411c-b353-1fe751ef3f9a> (дата звернення: 11.05.2026).
5. Прокопів Т. Роль гуманітарних дисциплін у національному вихованні фахівців фізичного виховання і спорту. Львів : ЛДФК, 2002. С. 561–564. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/13550> (дата звернення: 11.05.2026).

6. Кобилянський Є. Е. Роль гуманітарної освіти в Україні в умовах глобалізації. Одеса : Одеська національна академія харчових технологій, 2012. С. 127–128. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/4781> (дата звернення: 11.05.2026).
7. Коваль П. М. Роль гуманітарних дисциплін у формуванні гармонійно розвиненої особистості студентів ВТНЗ з використанням художніх засобів. Харків : НТУ «ХП», 2011. С. 24–33. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/12119> (дата звернення: 11.05.2026).
8. Палас Н. Демократія як політична цінність та становлення її в українському суспільстві. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. С. 91–95. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/136c6b5e-d867-41cd-bbbe-50e35210629f> (дата звернення: 11.05.2026).
9. Демчук Т. Еволюція громадянської освіти в Україні крізь призму співпраці держави та суспільства. Київ : НаУКМА, 2025. С. 3–14. URL: https://www.researchgate.net/publication/390562023_The_Evolution_of_Civic_Education_in_Ukraine_through_the_Prism_of_State-Society_Cooperation (дата звернення: 11.05.2026).

<i>Боріништейн Є. Р., Калаєва К. С.</i>	ТЕОРІЯ І СОЦІАЛЬНА ПРАКТИКА LIBERAL ARTS: ЯКІСНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	169
<i>Врайт Г. Я., Даниленко А. В.</i>	ЕТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ	172
<i>Петінова О. Б., Коновальчук Е. М.</i>	ОСВІТА І ДЕМОКРАТІЯ: РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН	174
СЕКЦІЯ 6. ФІЛОСОФІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ		
<i>Гончарова О. Є.</i>	СУБ'ЄКТНІСТЬ У ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ І ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: МІЖ РОЗШИРЕННЯМ МИСЛЕННЯ ТА ЙОГО ДЕЛЕГУВАННЯМ	180
<i>Глушенко О. П.</i>	АБСОЛЮТНА КОНТИНГЕНТНІСТЬ ЦИФРОВОГО ПОРЯДКУ: КВЕНТІН МЕЯСУ ТА СУВЕРЕНІТЕТ ОНОВЛЕННЯ ЯК ПОДОЛАННЯ КАНТІАНСЬКОЇ НЕОБХІДНОСТІ	183
<i>Грищенкова С. А., Петінова О. Б.</i>	ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У МЕДІА: ВПЛИВ НА ДЕМОКРАТИЧНІ ПРОЦЕСИ	186
<i>Клименко Інна, Нівня Ганна</i>	ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР ЦИФРОВОГО БЕЗСМЕРТЯ	189
<i>Наумкіна С. М.</i>	ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ І СУБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	192
<i>Начев М. Ю.</i>	ФАКТОР ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	194
<i>Юшкевич Ю. С.</i>	ЦИФРОВА ЕКОЛОГІЯ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ: ЕТИЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ВИМІРИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКО-ДИЗАЙНІ	197

VIII Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та науковців

“МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ”

(Одеса, 21-22 травня 2026 року)

Адреса редакції:

Україна, 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, каб. 73 Тел.: (0482) 732-09-52